

C-190

Green Deal Nederland op weg naar duurzame zorg

Duurzame zorg in alle aspecten is de uitdaging voor de toekomst van de sector. Een duurzame bedrijfsvoering geeft de juiste basis om zorgprofessionals te inspireren daar aan te werken.

Partijen

1. De Minister van Economische Zaken, de heer H.G.J. Kamp;
2. De Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, mevrouw E.I. Schippers;
3. De Staatssecretaris van Economische Zaken, mevrouw S.A.M. Dijkema;
4. De Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu, mevrouw W.J. Mansveld;

Partijen 1 tot en met 4 ieder handelend in zijn hoedanigheid van bestuursorgaan, hierna samen te noemen: Rijksoverheid;

5. Het college van burgemeester en wethouders van gemeente Amsterdam, handelend als bestuursorgaan, te dezen vertegenwoordigd door de heer A. Choho, wethouder Duurzaamheid, Openbare Ruimte, Dienstverlening en Bestuurlijk Stelsel;
6. Het college van burgemeester en wethouders van gemeente Breda, handelend als bestuursorgaan, te dezen vertegenwoordigd door de heer P. de Beer, wethouder Financiën, Duurzaamheid en Sport;
7. Het college van burgemeester en wethouders van gemeente Capelle aan den IJssel, handelend als bestuursorgaan, te dezen vertegenwoordigd door mevrouw M.J. van Cappelle, wethouder Onderwijs, Zorg, Cultuur, Sport en Duurzaamheid;
8. Het college van burgemeester en wethouders van gemeente Haarlem, handelend als bestuursorgaan, te dezen vertegenwoordigd door de heer J.Chr. van der Hoek, wethouder Wmo, Welzijn, Volksgezondheid, Cultuur, Vastgoed en locoburgemeester;

Partijen 5 tot en met 8 hierna samen te noemen: Gemeenten;

9. Het dagelijks bestuur van de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied, te dezen vertegenwoordigd door F. Meelker, Adjunct Directeur Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied, Portefeuille Advies en Expertise;
10. Het dagelijks bestuur van de Omgevingsdienst IJmond, te dezen vertegenwoordigd door de heer L.A. Pannekeet, directeur;
11. DCMR Milieudienst Rijnmond, te dezen vertegenwoordigd door de heer H. Janssen, afdelingshoofd Toezicht en Handhaving a.i.;
12. Het dagelijks bestuur van de Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant, te dezen vertegenwoordigd door de heer M.J.H. Langenhuijsen, directielid;

Partijen 9 tot en met 12 hierna samen te noemen: Omgevingsdiensten;

13. Stichting BovenIJ Ziekenhuis, te dezen vertegenwoordigd door de heer E. van der Meer, voorzitter Raad van Bestuur;
14. Medisch Centrum Leeuwarden B.V., te dezen vertegenwoordigd door de heer C.H. Donkervoort, voorzitter directie Medisch Centrum Leeuwarden en lid Raad van Bestuur Zorgpartners Friesland;
15. Stichting Pleyade, te dezen vertegenwoordigd door de heer F. de Vroome, Raad van Bestuur;
16. Stichting Reinier de Graaf Groep, te dezen vertegenwoordigd door de heer J. van den Heuvel, voorzitter Raad van Bestuur;

17. Radboud Universitair Medisch Centrum, te dezen vertegenwoordigd door mevrouw C.C. van Beek, lid Raad van Bestuur;
18. Universitair Medisch Centrum Utrecht, te dezen vertegenwoordigd door mevrouw M.J. Mol, directeur Facilitair Bedrijf;

Partijen 13 tot en met 18 hierna samen te noemen: Ambassadeurs Zorgsector;

19. Nederlandse Vereniging van Ziekenhuizen, te dezen vertegenwoordigd door mevrouw Y.C.M.T. van Rooy, voorzitter;
20. SIGRA (Stichting Samenwerkende Instellingen Gezondheidszorg Regio Amsterdam), te dezen vertegenwoordigd door de heer E. van der Meer, voorzitter;

Partijen 19 tot en met 20 hierna samen te noemen: Zorgkoepels;

21. Vereniging Milieu Platform Zorgsector, te dezen vertegenwoordigd door de heer A.B. van Engelen, directeur (hierna te noemen: Milieu Platform Zorgsector);
22. Stichting MVO Nederland, te dezen vertegenwoordigd door mevrouw H. van der Vloed, sectormanager Zorg (hierna te noemen: MVO Nederland);
23. Coöperatieve Inkoopvereniging Intrakoop U.A., te dezen vertegenwoordigd door de heer F. Kaptein, bestuurder (hierna te noemen: IntraKoop);
24. NVTG, Nederlandse Vereniging van Technisch Facilitair Management in de Gezondheidszorg, te dezen vertegenwoordigd door de heer D. Kiestra, voorzitter (hierna te noemen: NVTG);
25. Stichting Milieukeur, te dezen vertegenwoordigd door mevrouw I. Vlot, Projectmanager Milieuthermometer zorg (hierna te noemen: SMK);
26. Stichting Diverzio, te dezen vertegenwoordigd door de heer J. Ferwerda, voorzitter;
27. Instituut voor Natuureducatie en Duurzaamheid, te dezen vertegenwoordigd door de heer J. de Jong, algemeen directeur;
28. FLOOW2 / World's Reset Button S.A., te dezen vertegenwoordigd door de heer K. Tjoa, bestuurder (hierna te noemen: FLOOW2);
29. Menzis Zorgverzekeraar N.V., te dezen vertegenwoordigd door de heer F. Janssen, Chief Financial Officer (hierna te noemen: Menzis);
30. Eneco Zakelijk B.V., te dezen vertegenwoordigd door de heer A.D.R.W. Poeth, directeur (hierna te noemen: Eneco);
31. Philips Electronics Nederland B.V., te dezen vertegenwoordigd door de heer H. Valk, General Manager Philips Healthcare Benelux (hierna te noemen: Philips);
32. Stichting Waternet, te dezen vertegenwoordigd door de heer R.R. Kruize, algemeen directeur (hierna te noemen: Waternet);
33. Strukton Worksphere B.V., te dezen vertegenwoordigd door de heer E. Lemmen, algemeen directeur (hierna te noemen: Strukton);
34. Van Beek Ingenieurs B.V., te dezen vertegenwoordigd door de heer G.M. Hendriks, directeur (hierna te noemen: Van Beek);
35. Van Gansewinkel Groep B.V., te dezen vertegenwoordigd door de heer F.J.C. Slob;
36. ConsumerView Group Ltd., te dezen vertegenwoordigd door de heer G. Meijer, directeur (hierna te noemen: Consumerview);
37. The Foodprofessor B.V., te dezen vertegenwoordigd door de heer A. Jongenelen, directeur (hierna te noemen: The Foodprofessor);
38. Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek, meer in het bijzonder haar instituut Food & Biobased Research, te dezen vertegenwoordigd door de heer R.J. Bino, algemeen directeur Food & Biobased Research, en de heer M. Gorselink, business unit manager Fresh, Food & Chains (hierna te noemen: Food & Biobased Research).

Partijen 39 tot en met 53 zoals vermeld op de bijlage bij de Green Deal die onlosmakelijk deel uitmaakt van de Green Deal, hierna samen te noemen: Deelnemende Zorginstellingen (zie bijlage);

Hierna allen samen te noemen: Partijen.

Algemene overwegingen

1. Om onze welvaart ook voor toekomstige generaties te behouden is het nodig om het concurrentievermogen van onze economie te versterken en tegelijkertijd de belasting van het milieu en de afhankelijkheid van fossiele energie en schaarse grondstoffen te verminderen.
2. Creativiteit, ondernemerschap en innovatie zijn essentieel om deze omslag naar groene groei mogelijk te maken. Bedrijven, burgers en maatschappelijke organisaties nemen volop concrete initiatieven voor vergroening van economie en samenleving. Met de Green Deal Aanpak wil het kabinet deze dynamiek in de samenleving op groene groei optimaal benutten.
3. Green Deals bieden bedrijven, burgers en organisaties een laagdrempelige mogelijkheid om samen met de overheid te werken aan groene groei. Initiatieven uit de samenleving staan daarbij aan de basis. Daar waar deze tegen belemmeringen aanlopen die volgens initiatiefnemers kunnen worden aangepakt op rijksniveau, wil het kabinet zich inzetten deze weg te nemen of op te lossen om zo deze initiatieven te faciliteren en te versnellen. In een Green Deal leggen partijen hierover concrete afspraken schriftelijk vast.
4. De resultaten van een Green Deal kunnen gebruikt worden bij andere, vergelijkbare projecten, waardoor er navolging kan plaatsvinden en de reikwijdte van een Green Deal kan worden vergroot zonder dat daar specifieke ondersteuning vanuit de Rijksoverheid tegenover staat.

Specifieke overwegingen

Partijen overwegen dat:

1. De zorg als sector vanuit haar maatschappelijke rol verantwoordelijkheid wil nemen door te werken aan een gezonde, schone, toekomstbestendige en duurzame leefomgeving.
2. Zorgaanbieders in Nederland in hun bedrijfsvoering grootverbruikers zijn van energie, water, voedsel, materialen en grondstoffen, en dat kennis en ervaring met duurzame technieken en methodieken kunnen bijdragen aan milieuwinst in combinatie met kostenbesparing (langere levenscyclus) en een kwalitatief hoogwaardiger bedrijfsvoering als resultaat.
3. Zorgaanbieders in deze tijden van verandering prioriteiten stellen, waarbij zij zich ervan bewust zijn dat ook duurzaamheidsmaatregelen in de nabije toekomst een hoge plek op de agenda verdienen.
4. De maatschappelijke context, zoals overheden, verzekeraars, banken, patiënten en omwonenden, van zorgaanbieders verwacht dat duurzaamheidsmaatregelen deel uitmaken van de bedrijfsvoering en dat zij voldoen aan wettelijke vereisten.
5. Er bewezen technieken, methodieken of werkwijzen beschikbaar zijn om de bedrijfsvoering van zorgaanbieders te verduurzamen, maar dat de kennis daarover in de vorm van concrete maatregelen en de daarbij horende 'business case' onvoldoende bekend is bij zorgaanbieders. Er is behoefte bij zorgaanbieders aan kennis over en inzicht in concrete maatregelen en daarover kennis en ervaring te delen.
6. Er behoefte is aan het gezamenlijk ontwikkelen en onderling delen van kennis en maatregelen op nieuwe thema's zoals duurzaam inkopen, de toepassing van de principes van de circulaire economie voor de zorg, duurzaam vastgoed, preventie van afval en emissies, het voorkomen van de ontwikkeling en verspreiding van antibioticaresistentie, het werk maken van het verminderen van medicijnresten in afvalwater en koppeling van natuur en natuurbeleving en zorg.

7. Door gezamenlijke inzet van alle stakeholders in de zorg een versnelling te realiseren is in het verduurzamen van de bedrijfsvoering in de zorg door gezamenlijk het belang hiervan te agenderen in de verschillende – bestaande en/of nieuwe – overleggremia en door gezamenlijk kennis te delen en te ontsluiten in een voor zorgaanbieders toegankelijke vorm.
8. Het gezamenlijk kennis delen over maatregelen, bijvoorbeeld in regionale, thematische of vakinhoudelijke kringen, zorgaanbieders motiveert en ondersteunt bij het agenderen en doorvoeren van maatregelen binnen de eigen organisatie. Het gezamenlijk werken aan innovatieve oplossingen met overheden, kennisinstellingen en bedrijven, zorgaanbieders toegang biedt tot nieuwe kennis en ervoor zorgt dat goede voorbeelden sneller binnen de sector worden verspreid.
9. Keurmerken, mits betrouwbaar en van voldoende kwaliteit en afgegeven onder accreditatie, een praktisch hulpmiddel kunnen zijn voor zorgaanbieders om de bedrijfsvoering te verduurzamen en dit aantoonbaar te maken, binnen de organisatie te borgen en te delen met maatschappelijke belanghebbenden. In de zorgsector zijn al goede ervaringen opgedaan om met behulp van keurmerken stapsgewijs een duurzame bedrijfsvoering te realiseren. Een voorbeeld is het convenant met zorgaanbieders in Amsterdam.
10. Deze Green Deal goed aansluit op het landelijke Energieakkoord, de Groene Groei Agenda, het Programma Van Afval naar Grondstof, het werk maken van het voorkomen van het ontstaan en de verspreiding van antibioticaresistentie en het verminderen van medicijnresten in afvalwater. Deze Green Deal bovendien past in de ambities en duurzaamheidsagenda van veel medeoverheden en een kader biedt om ontwikkelingen in het Europese en nationale beleid met de zorgsector te bespreken en hier praktische invulling aan te geven.
11. Als uitvloeisel van het Energieakkoord door het Milieu Platform Zorg een pilot voor het ontwikkelen van een energieprestatiekeurmerk wordt uitgevoerd. De uitkomsten hiervan betrokken zullen worden bij de uitvoering van deze Green Deal.
12. Verduurzaming van de zorg sneller mogelijk wordt met een breed draagvlak onder zorgaanbieders en stakeholders bij de zorg. Deze Green Deal dan ook nadrukkelijk open staat voor toetreding van nieuwe partijen.
13. Kennis en informatie die voortkomt uit deze Green Deal open en transparant zal worden gedeeld.

Komen het volgende overeen:

1. Doel

Artikel 1. Doel

Het versnellen van de verduurzaming van de zorgsector door:

- Het agenderen van het belang van een integrale duurzame bedrijfsvoering in de zorg bij besturen en directies van zorgaanbieders, bevoegd gezag en inkopers van zorg zoals verzekeraars en gemeenten;
- Het delen van kennis, ervaringen en motivatie op gebied van duurzame bedrijfsvoering in de zorg tussen zorgaanbieders, overheden, bevoegd gezag en bedrijven en het bespreken van nieuwe ontwikkelingen in beleid en regelgeving;
- Het ontsluiten van kennis over maatregelen die een duurzame bedrijfsvoering in de zorg mogelijk maken en deze kennis op een bruikbare en toegankelijke vorm voor zorgaanbieders beschikbaar stellen;
- Het stimuleren van zorgaanbieders tot het nemen van maatregelen om de bedrijfsvoering te verduurzamen en dit aantoonbaar te maken en te borgen door een keurmerk of op een andere wijze die dat voldoende inzichtelijk maakt;
- Het delen van successen van genomen duurzame en kostenbesparende maatregelen en daarmee de drempel verlagen voor andere zorgaanbieders om een (eerste of volgende) stap te zetten naar een duurzame bedrijfsvoering;
- Het opstellen van een Toekomstagenda 'Nederland op weg naar een duurzame zorg' met daarin zowel de uitdagingen als de mogelijkheden voor innovatie voor een integrale duurzame bedrijfsvoering in de zorg.

Artikel 2. Ambitie

De ambitie is dat eind 2018 80% van de ziekenhuizen en 50% van de overige zorgaanbieders met gebouwen met een oppervlak van ten minste 800 m² een aanvang hebben gemaakt met de systematische verduurzaming van hun bedrijfsvoering en toewerken naar een betrouwbaar integraal duurzaamheid keurmerk van voldoende kwaliteit en afgegeven onder accreditatie of op een andere, gelijkwaardige wijze inzichtelijk maken dat zij werken aan de systematische en integrale verduurzaming van hun bedrijfsvoering.

2. Inzet en acties

Artikel 3. Inzet en acties alle Partijen gezamenlijk

Partijen zetten zich in om met concrete praktijkvoorbeelden te laten zien dat verduurzaming van de bedrijfsvoering in de zorg economisch rendabel is of economisch rendabel kan worden gemaakt.

Artikel 4. Inzet en acties Milieu Platform Zorgsector

Milieu Platform Zorgsector zal:

- a. Aandacht vragen bij bestuurders van zorgaanbieders en hun stakeholders, zoals gemeenten, omgevingsdiensten, verzekeraars en leveranciers van zorgaanbieders, voor gezamenlijke communicatie en aandacht voor een duurzame zorg;
- b. Waar mogelijk, stakeholders van de ziekenhuizen en zorgaanbieders ondersteunen bij hun aanpak duurzame zorg te bevorderen;
- c. Kennis over de maatregelen en werkwijzen van een integrale duurzame bedrijfsvoering in de zorg in een toegankelijke vorm ontsluiten en transparant beschikbaar stellen via een digitaal kenniscentrum aan zorgaanbieders, zorgaanbieders en bedrijven worden uitgenodigd hieraan bij te dragen;
- d. Jaarlijks projecten uitvoeren voor het verwerven van kennis voor het verbeteren van de milieuprestaties van ziekenhuizen en zorgaanbieders, waaronder het verminderen van afvalstromen, energieverbruik en de CO₂ footprint;
- e. Met de leden, zijnde ziekenhuizen en zorgaanbieders, van de vereniging worden de ervaringen met de samen geselecteerde criteria voor goede milieuzorg voorzien van praktijkvoorbeelden om zo duurzame bedrijfsvoering in de zorg te stimuleren;
- f. Actief andere relevante organisaties en bedrijven in de zorgsector uitnodigen om toe te treden tot de Green Deal of anderszins bij de uitvoering van de Green Deal betrekken.

Artikel 5. Inzet en acties Milieu Platform Zorgsector en SMK

Milieu Platform Zorgsector en SMK zullen:

- a. Hun ervaringen met het beheer en kwalitatief op peil houden van de Milieuthermometer Zorg delen met name hoe daarbij de recente inzichten met innovaties, de eisen van wetgeving, de erkende maatregelenlijsten energiebesparing en randvoorwaarden voor het certificeringsschema periodiek worden verwerkt.

Artikel 6. Inzet en acties Ambassadeurs Zorgsector

De Ambassadeurs Zorgsector zullen:

- a. Het belang van een integrale duurzame bedrijfsvoering bij zorgaanbieders en bij de zorgkoepels agenderen;
- b. Maatregelen nemen om de eigen bedrijfsvoering te verduurzamen boven de gestelde wettelijke eisen en dit concreet aantoonbaar maken en borgen;
- c. Onderling kennis en ervaring delen over maatregelen voor het verduurzamen van de bedrijfsvoering;
- d. Vraagstukken inbrengen voor het opstellen van de Toekomstagenda 'Nederland op weg naar Duurzame Zorg'.

Artikel 7. Inzet en acties Zorgkoepels

De Zorgkoepels zullen:

- a. Het belang van een integrale duurzame bedrijfsvoering bij hun leden agenderen;
- b. Meedenken over een aanpak om het belang van een duurzame bedrijfsvoering zo goed mogelijk bij zorgaanbieders onder de aandacht te brengen;
- c. Vraagstukken inbrengen voor het opstellen van de Toekomstagenda 'Nederland op weg naar Duurzame Zorg'.

Artikel 8. Inzet en Acties MVO Nederland

Het MVO Netwerk Zorg, onderdeel van MVO Nederland, zal:

- a. Zorgorganisaties en bedrijven verbinden, met als doel een breed draagvlak te creëren om de gezondheidszorg in Nederland te verduurzamen.
- b. Themabijeenkomsten organiseren voor de deelnemers in dit Netwerk en derden. Opdoen van kennis en contacten en gestructureerd uitwisselen van best practices rondom het (duurzame) thema is terugkerend aan de orde.
- c. Zorgorganisaties toeleiden naar duurzaam beleid als basis voor verduurzaming van de bedrijfsvoering. In 'MVO-Expedities voor de zorg' ontwikkelen groepen zorgorganisaties hun volledige duurzame organisatiestrategie.
  1. uitwisseling én ontwikkeling van *best practices*
  2. input vanuit kennisgebieden óók van buiten of 'naast' de zorg, aansluitend bij de nieuwste duurzaamheidsinzichten
  3. 'lopende de route' ontstane nieuwe kennis, inzichten en werkwijzen wordt teruggebracht als voeding voor het hele veld, oa via de Netwerk-bijeenkomsten (zie a.), via andere (vak)media of innovatiecoalities (zie d)
- d. Innovatiecoalities tot stand brengen van bedrijven, zorg, kennisdragers en andere stakeholders. Doel is om samen een concrete duurzame innovatie naar een hoger/breder plan te trekken dan bij individuele R&D activiteit, en tegelijkertijd drempels voor uitvoering (cq aanbesteding) te detecteren en te slechten. Ervaring is opgedaan met het icoonproject 'Zorgzame Bedrijfskleding'.

Artikel 9. Inzet en acties IntraKoop

IntraKoop zal:

- a. Zich inspannen voor het verbeteren van kwaliteit en verlagen van kosten door middel van duurzaam inkopen;
- b. Zorgaanbieders en stakeholders bij de zorg wijzen op het belang van een duurzame bedrijfsvoering en de rol van duurzaam inkopen daarin;
- c. Kennis inbrengen over duurzaam inkopen en samen met de partijen verder uitbreiden;
- d. Stappen nemen om duurzaamheid verder in hun inkoopstrategie te incorporeren;
- e. Vraagstukken inbrengen voor het opstellen van de Toekomstagenda 'Nederland op weg naar Duurzame Zorg'.

Artikel 10. Inzet en acties NVTG

NVTG zal:

- a. Het begrip Energiezorg als onderdeel van een duurzame bedrijfsvoering agenderen bij haar leden en bij besturen van zorgaanbieders;
- b. Een benchmark Energiezorg onder zorgaanbieders organiseren;
- c. Resultaten van de benchmark Energiezorg publiceren in haar vakblad en nieuwsbrief en presenteren tijdens seminars Energiezorg en het door de NVTG te organiseren IFHE wereldcongres in 2016;
- d. Vraagstukken inbrengen voor het opstellen van de Toekomstagenda 'Nederland op weg naar Duurzame Zorg'.

Artikel 11. Inzet en acties Stichting Diverzio

Stichting Diverzio zal:

- a. Het belang van het aanpakken van voedselverspilling, voeding en duurzaamheid en voeding en gezondheid uitdragen en agenderen bij zorgaanbieders en hun stakeholders;
- b. Relevante kennis op het gebied van het voorkomen van voedselverspilling, voeding en duurzaamheid en voeding en gezondheid inbrengen en samen met de partijen verder uitbreiden;
- c. Zorgaanbieders informeren over maatregelen om voedselverspilling aan te pakken;
- d. Actief individuele zorgaanbieders betrekken en waar mogelijk deze zorgaanbieders ondersteunen in het verminderen van voedselverspilling bijvoorbeeld door het geven van Masterclasses;
- e. Actief andere relevante organisaties en bedrijven in de zorgsector uitnodigen om toe te treden tot de Green Deal of anderszins bij de uitvoering van de Green Deal betrekken;
- f. Met kennis inhoudelijk bijdragen aan het uitwerken van de Toekomstagenda 'Nederland op weg naar Duurzame Zorg'.

Artikel 12. Inzet en acties Instituut voor natuureducatie en duurzaamheid (IVN)

IVN zal:

- a. Concrete waardeproposities rond natuur en natuurbeleving in zorginstellingen ontwikkelen en toepassen op verschillende locaties in Nederland, waardoor de duurzaamheid in en kwaliteit van zorg toeneemt;
- b. Zich inspannen een kennisleerkring op gang te helpen voor koplopers en geïnteresseerden rondom toegepaste interventies rond gezondheid en natuur(beleving) in zorginstellingen;
- c. Zich komende jaren inzetten om de relatie tussen zorg, natuur & duurzaamheid onder de aandacht te brengen en te houden zowel in het groene als zorgdomein;
- d. Met kennis inhoudelijk bijdragen aan het uitwerken van de Toekomstagenda 'Nederland op weg naar Duurzame Zorg'.

Artikel 13. Inzet en acties FLOOWz

FLOOWz zal:

- a. Kennis en ervaring inbrengen over het delen van materieel, apparatuur, faciliteiten en kennis (asset sharing) als onderdeel van een circulaire zorg en deze kennis samen met partijen verder uitbreiden;
- b. Kennis en inspiratie bieden aan partijen over de mogelijkheden die de deeleconomie biedt voor bedrijven en organisatie bij het opstellen van een duurzaam beleidsplan.
- c. Resultaten behaald met het implementeren van asset sharing publiceren in nationale en internationale media gericht op bedrijfsvoering en management in de zorgsector om op die manier bekendheid en bewustzijn te vergroten;
- d. Kennis inbrengen en partijen adviseren over de mogelijkheden voor netwerken, regionaal danwel anderszins, om een eigen deelmarktplaats op te zetten.

Artikel 14. Inzet en acties Menzis

Menzis zal:

- a. Het belang van een integrale duurzame bedrijfsvoering bij relevante stakeholders agenderen;
- b. Aandacht vragen bij zorgaanbieders voor het belang van een duurzame bedrijfsvoering;
- c. Zich inspannen om een financieringsfonds op te zetten dat duurzame projecten bij zorgaanbieders financiert, die minimaal passen bij de doelstelling van de Green Deal.

Artikel 15. Inzet en acties Eneco, Philips, Strukton, Van Beek, Van Gansewinkel, Waternet

Eneco, Philips, Strukton, Van Beek, Van Gansewinkel en Waternet zullen:

- a. Inhoudelijke expertise en voorlichting leveren over bestaande en nieuwe thema's en werkwijzen voor duurzame bedrijfsvoering en innovatie in de zorg; onder meer door het organiseren van enkele werksessies in het kader van de regionale kringen van zorgaanbieders;

- b. Met kennis inhoudelijk bijdragen aan het uitwerken van de Toekomstagenda 'Nederland op weg naar Duurzame Zorg';
- c. Andere bedrijven betrekken bij het overleg over duurzame bedrijfsvoering in de zorg.

Artikel 16. Inzet en acties ConsumerView en The Foodprofessor

ConsumerView en the Foodprofessor zullen:

- a. Het belang van het aanpakken van voedselverspilling, voeding en duurzaamheid en voeding en gezondheid uitdragen en agenderen bij zorgaanbieders en hun stakeholders;
- b. Relevante kennis op het gebied van het voorkomen van voedselverspilling, voeding en duurzaamheid en voeding en gezondheid inbrengen en samen met de partijen verder uitbreiden;
- c. Zorgaanbieders informeren over maatregelen om voedselverspilling aan te pakken en goede voorbeelden via het NoWasteNetwork.nl en SamendeSpil.nl;
- d. Actief individuele zorgaanbieders betrekken en waar mogelijk deze zorgaanbieders ondersteunen in het verminderen van voedselverspilling;
- e. Actief andere relevante organisaties en bedrijven in de zorgsector uitnodigen om toe te treden tot de Green Deal of anderszins bij de uitvoering van de Green Deal betrekken;
- f. Met kennis inhoudelijk bijdragen aan het uitwerken van de Toekomstagenda 'Nederland op weg naar Duurzame Zorg'.

Artikel 17. Instituut Food & Biobased Research.

Instituut Food & Biobased Research zal:

- a. Relevante kennis op het gebied van het voorkomen van voedselverspilling en duurzame en gezonde voeding inbrengen en samen met de partijen verder uitbreiden;
- b. Met kennis inhoudelijk bijdragen aan het uitwerken van de Toekomstagenda 'Nederland op weg naar Duurzame Zorg'.

Artikel 18. Inzet en acties Gemeenten

Gemeenten zullen:

- a. Zorgaanbieders wijzen op kennis over en het belang van een integrale duurzame bedrijfsvoering en hierover afspraken maken;
- b. In samenwerking met de Rijksoverheid lokale of regionale kringen van zorgaanbieders, experts en leveranciers opzetten en onderhouden waarin zorgaanbieders kennis over duurzame bedrijfsvoering kunnen vergaren en onderling delen;
- c. Zorgaanbieders met inhoudelijke expertise over bestaande en nieuwe thema's voor een duurzame bedrijfsvoering in de zorg faciliteren;
- d. Medeoverheden en omgevingsdiensten betrekken bij het overleg over duurzame bedrijfsvoering in de zorg en ervaringen delen.

Artikel 19. Inzet en acties Omgevingsdiensten

Omgevingsdiensten zullen:

- a. Zorgaanbieders wijzen op het belang van een integrale duurzame bedrijfsvoering en hierover afspraken maken, met als minimale basis de wettelijke vereisten op het gebied van een duurzame bedrijfsvoering. Deze afspraken kunnen aanleiding zijn voor meer zelfregulering;
- b. Inhoudelijke expertise leveren over bestaande en nieuwe thema's voor een duurzame bedrijfsvoering in de zorg;
- c. Medeoverheden en andere omgevingsdiensten betrekken bij het overleg over duurzame bedrijfsvoering in de zorg en ervaringen delen;
- d. Bewaken van het minimum kwaliteitsniveau van keurmerken of andere, gelijkwaardige monitoringsmethodieken op basis van wettelijke vereisten.

Artikel 20. Inzet en acties Rijksoverheid

De Rijksoverheid zal:

- a. Het belang van een integrale duurzame bedrijfsvoering in de zorg agenderen bij zorgaanbieders, zorgverzekeraars, banken, medeoverheden en bevoegd gezag;
- b. Medeoverheden betrekken bij het overleg over duurzame bedrijfsvoering in de zorg;
- c. Inhoudelijke expertise leveren over bestaande en nieuwe thema's voor een duurzame bedrijfsvoering in de zorg;
- d. Regionale kringen van zorgaanbieders faciliteren door het leveren van inhoudelijke ondersteuning;
- e. Maatschappelijke verslaggeving bij zorgaanbieders bevorderen en goede voorbeelden daarvan uitdragen;
- f. Zich inspannen om belemmeringen, bijvoorbeeld op het vlak van wet- en regelgeving, die het behalen van de doelstellingen van deze Green Deal onnodig in de weg staan, weg te nemen;
- g. Nieuwe sanitatiemethoden die bijdragen aan het voorkomen van het ontstaan en de verspreiding van antibioticaresistentie en medicijnresten in afvalwater faciliteren door het opstellen van een handreiking voor vergunningverlening; Zich inspannen om het belang van het voorkomen van antibioticaresistentie en het voorkomen van het lozen van medicijnresten onder de aandacht te brengen bij de zorgsector, met preventie bij de bron als doel;
- h. Informatie geven over relevante nieuwe ontwikkelingen in beleid en in (Europese) wet- en regelgeving met betrekking tot duurzame bedrijfsvoering in de zorg;
- i. Actief andere relevante organisaties en bedrijven in de zorgsector uitnodigen om toe te treden tot de Green Deal of anderszins bij de uitvoering van de Green Deal betrekken.

3. Werkwijze

Artikel 21. Uitvoeringsprogramma

- a. Partijen stellen binnen drie maanden na ondertekening van de Green Deal een uitvoeringsprogramma op om praktisch invulling te geven aan de doelen van deze Green Deal. Het uitvoeringsprogramma bevat in ieder geval de volgende onderdelen:
  - Een uitwerking van activiteiten voor de thema's energie, duurzaam inkopen, circulaire economie en hoogwaardig hergebruik van materialen zoals textiel, gebruik van bio-afbreekbare kunststoffen, preventie van voedselverspilling, duurzame voeding, waterbesparing, duurzame mobiliteit, afvalscheiding, het voorkomen van het ontstaan en de verspreiding van antibioticaresistentie en medicijnresten in afvalwater en toepasbare natuur en natuurbeleving in zorginstellingen;
  - Een werkwijze voor het opstellen van de Toekomstagenda 'Nederland op weg naar Duurzame Zorg';
  - Een uitwerking van de wijze waarop de monitoring en rapportage over de voortgang en resultaten van deze Green Deal plaatsvindt;
  - Een beschrijving van de uitvoeringsorganisatie van deze Green Deal.
- b. De behoeften onder zorgaanbieders vormen de basis voor het uitvoeringsprogramma. Zo nodig wordt binnen het uitvoeringsprogramma onderscheid gemaakt tussen categorieën of grootte van zorgaanbieders om zo goed mogelijk in te spelen op kennisvragen en behoeften van zorgaanbieders.

Artikel 22. Regiegroep

Binnen drie maanden na ondertekening van deze Green Deal wordt door Partijen een Regiegroep samengesteld die wordt belast met de monitoring van de voortgang van deze Green Deal.

4. Slotbepalingen

Artikel 23. Uitvoering in overeenstemming met het Unierecht

De afspraken van deze Green Deal zullen in overeenstemming met het recht van de Europese Unie worden uitgevoerd in het bijzonder voor zover de afspraken vallen onder de werking van de Europese regels met betrekking tot aanbesteding, mededinging, staatssteun en technisch normen en voorschriften.

Artikel 24. Wijzigingen

- a. Elke Partij kan de andere Partijen schriftelijk verzoeken de Green Deal te wijzigen. De wijziging behoeft de schriftelijke instemming van alle Partijen.
- b. De wijziging en de verklaringen tot instemming worden in afschrift als bijlagen aan de Green Deal gehecht.

Artikel 25. Toetreding van nieuwe partijen

- a. Er kunnen nieuwe partijen toetreden tot deze Green Deal.
- b. Een nieuwe partij maakt haar verzoek tot toetreding schriftelijk bekend aan de Regiegroep. De Regiegroep verzoekt andere partijen om schriftelijk in te stemmen. Zodra de Regiegroep schriftelijk heeft ingestemd met het verzoek tot toetreding, ontvangt de toetredende partij de status van Partij van de Green Deal en gelden voor die Partij de voor haar uit de Green Deal voortvloeiende rechten en verplichtingen.
- c. Het verzoek tot toetreding en de verklaring tot instemming worden als bijlage aan de Green Deal gehecht.

Artikel 26. Citeertitel

De Green Deal kan worden aangehaald als Green Deal 'Nederland op weg naar duurzame zorg'.

Artikel 27. Opzegging

Elke Partij kan deze Green Deal (te allen tijde) met inachtneming van een opzegtermijn van 6 weken schriftelijk opzeggen.

Artikel 28. Nakoming

Partijen komen overeen dat de nakoming van de afspraken van de Green Deal niet in rechte afdwingbaar is.

Artikel 29. Inwerkingtreding

- a. Deze Green Deal treedt in werking met ingang van de dag na ondertekening door alle Partijen en loopt tot en met 31 december 2018. Drie maanden voor deze datum treden partijen in overleg over afronding of verlenging van de Green Deal.
- b. Partijen nemen de uitvoering van alle in deze Green Deal genoemde afspraken zo snel mogelijk ter hand.

Artikel 30. Openbaarmaking

Deze Green Deal zal samen met andere afgesloten Green Deals openbaar worden gemaakt, waardoor anderen kennis kunnen nemen van de gesloten Green Deals, zodat navolging hiervan kan worden bevorderd.

**Aldus overeengekomen en in tweevoud ondertekend te Amsterdam
op 27 oktober 2015.**

Minister van Economische Zaken,

.....
H.G.J. Kamp

Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport,

.....
E.I. Schippers

Staatssecretaris van Economische Zaken,

.....
S.A.M. Dijkema

Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu,

.....
W.J. Mansveld

Gemeente Amsterdam,

.....
A. Choho

Gemeente Breda,

.....
P. de Beer

Gemeente Capelle aan den IJssel,

.....
M.J. van Cappelle

Gemeente Haarlem,

.....
J.Chr. Van der Hoek

Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied,

.....
F. Meelker

Omgevingsdienst IJmond,

.....
L.A. Pannekeet

DCMR Milieudienst Rijnmond,

.....
H. Janssen

Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant,

.....
M.J.H. Langenhuijsen

Stichting BovenIJ Ziekenhuis,

.....
E. van der Meer

Medisch Centrum Leeuwarden B.V.,

.....
C.H. Donkervoort

Stichting Pleyade,

.....
F. de Vroome

Stichting Reinier de Graaf Groep,

.....
J. van den Heuvel

Radboud Universitair Medisch Centrum,

.....
C.C. van Beek

Universitair Medisch Centrum Utrecht,

.....
M.J. Mol

Nederlandse Vereniging van Ziekenhuizen,

.....
Y.C.M.T. van Rooy

Stichting Samenwerkende Instellingen Gezondheidszorg Regio Amsterdam,

.....
E. van der Meer

Vereniging Milieu Platform Zorgsector,

.....
A.B. van Engelen

Stichting MVO Nederland,

.....
H. van der Vloed

Coöperatieve Inkoopvereniging Intrakoop U.A.,

.....
F. Kaptein

NVTG, Vereniging voor Technisch Facility Professionals in de Zorgsector,

.....
D. Kiestra

SMK,

.....
I. Vlot

Stichting Diverzio,

.....
J. Ferwerda

Instituut voor Natuureducatie en Duurzaamheid,

.....
J. de Jong

FLOW2 World's Reset Button S.A.,

.....
K. Tjoa

Menzis Zorgverzekeraar N.V.,

.....
F. Janssen

Eneco Zakelijk B.V.,

.....
A.D.R.W. Poeth

Philips Electronics Nederland B.V.,

.....
H. Valk

Stichting Waternet,

.....
R.R. Kruize

Strukton WorkspHERE B.V.,

.....
E. Lemmen

Van Beek Ingenieurs B.V.,

.....
G.M. Hendriks

Van Gansewinkel Groep B.V.,

.....
F.J.C. Slob

ConsumerView Group Ltd.,

.....
G. Meijer

The Foodprofessor B.V.,

.....
A. Jongenelen

Instituut Food & Biobased Research,

.....
R.J. Bino

.....
M. Gorselink

Bijlage 1.

Deelnemende Zorginstellingen

Academisch Medisch Centrum,

.....
G.J.M. van den Maagdenberg, Lid Raad van Bestuur

Stichting Amsta,

.....
P. van Dam, voorzitter Raad van Bestuur

Stichting Amstelring Groep,

.....
I. van der Klei, lid Raad van Bestuur

Stichting Het Nederlands Kanker Instituut – Antoni van Leeuwenhoek Ziekenhuis,

.....
R. Medema, voorzitter Raad van Bestuur

Arkin B.V.,

.....
J.V. Muller, voorzitter Raad van Bestuur

Stichting Brentano Amstelveen,

.....
E.A. Zuidema, voorzitter Raad van Bestuur

Stichting Cordaan,

.....
E.W.C.M. Damen, voorzitter Raad van Bestuur

Stichting HVO-Querido,

.....
C.M.L. Blaas, bestuurder

MC Slotervaartziekenhuis B.V.,

.....
M.A. Sleuwenhoek, directeur

OLVG,

.....
F. Dings, lid Raad van Bestuur

Stichting Hervormd Centrum Pennemes,

.....
R. de Graaf, adviseur Innovatie

VU Medisch Centrum,

.....
W.J. Bos, voorzitter Raad van Bestuur

Stichting Zaans Medisch Centrum,

.....
W.J. van der Kam, voorzitter Raad van Bestuur

Rode Kruis Ziekenhuis B.V.,

.....
C. Beentjes, lid Raad van Bestuur

Stichting Heliomare,

.....
C.M.G. Raaijmakers, voorzitter Raad van Bestuur

Stichting SHDH,

.....
P.J.J. Wetser, voorzitter Raad van Bestuur

Bijlage 2.

Deelnemende Zorginstellingen Breda

Op 4 november 2015 ondertekenen de onderstaande zorginstellingen Breda – in het kader van de Green Deal Nederland op weg naar duurzame zorg – de *Green Deal Zorginstellingen Breda*.

Stichting woonzorgcentrum Raffy

Verpleeg-en verzorgingshuis De Leystroom Breda

Surplus Zorg en Surplus Comfort

Stichting Elisabeth Breda

Stichting De Breedonk Breda

Thebe Breda

Stichting Woonzorgcentra Zuiderhout

Amphia ziekenhuis Breda

Seniorenresidentie Ruitersbos Breda